



FAN, TA'LIM VA AMALIYOT INTEGRATSIYASI

ISSN: 2181-1776

¹ Xoliqulov Rustam Sharipovich.,

² Isroilov Kamoliddin Qiyamiddin o'g'li

¹ Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti dotsenti

² Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti magistranti

YANGI O'ZBEKISTONDA KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISH SOHASIDAGI AMALGA OSHIRILAYOTGAN CHORA- TADBIRLAR

Annotatsiya. Ushbu maqolada kambag'allik va uni keltirib chiqaruvchi sabablar, oqibatlar, uning odamlar uchun salbiy ta'sirlari hamda uni qisqartirish borasida amalga oshirilayotgan ishlar haqida yozilgan. Kambag'allik hozirda dunyo bo'ylab ko'plab davlatlarning rivojlanishiga jiddiy to'siq bo'layotgan muammolaridan biridir. Qashshoqlik, ayniqsa, bolalarning rivojlanishiga jiddiy salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Og'ir sharoitda dunyoga kelayotgan chaqaloqlarning aksariyat qismi yashashning birinchi yilida vafot etmoqda va bu dunyo hamjamiyatini tashvishga solmoqda.

Kalit so'zlar: kambag'allik, minimal turmush darajasi, qashshoqlik, kasallanish, ijtimoiy to'siqlar, bank moliyasi, Xalqaro tiklanish va taraqqiyot banki, strategiya, O'zbekiston-2030.

МЕРЫ, БУДУЩИЕ ОСУЩЕСТВЛЕНЫ В ОБЛАСТИ СОКРАЩЕНИЯ БЕДНОСТИ В НОВОМ УЗБЕКИСТАНЕ

Халикулов Рустам Шарипович

Доцент Самаркандского государственного университета имени Шарофа
Рашидова

Исроилов Камолитдин Киямитдин угли

Магистрант Самаркандского государственного университета имени
Шарофа Рашидова

Аннотация. В данной статье рассматривается бедность и ее причины, последствия, ее негативное воздействие на людей, а также то, что делается для

ее сокращения. Бедность в настоящее время является одной из проблем, которая является серьезным препятствием для развития многих стран мира. Бедность оказывает серьезное негативное воздействие, особенно на развитие детей. Большинство малышей, рожденных в тяжелых условиях, умирают на первом году жизни, и это вызывает беспокойство мирового сообщества.

Ключевые слова: бедность, минимальный уровень жизни, бедность, болезни, социальные барьеры, банковское финансирование, Международный банк реконструкции и развития, стратегия, Узбекистан-2030.

MEASURES TO BE IMPLEMENTED IN THE FIELD OF POVERTY REDUCTION IN NEW UZBEKISTAN

Khalikulov Rustam Sharipovich

**Associate Professor of Samarkand State University named after Sharof
Rashidov**

Isroilov Kamoliddin Qiyamiddin o'gli

Master's student at Sharof Rashidov Samarkand State University

Abstract. This article describes poverty and its causes, consequences, its negative effects on people, and what is being done to reduce it. Poverty is currently one of the problems that is a serious obstacle to the development of many countries around the world. Poverty has a serious negative impact on the development of children in particular. Most of the babies born in difficult conditions die in the first year of life, and this is a concern of the world community.

Key words: poverty, minimum standard of living, poverty, disease, social barriers, bank finance, International Bank for Reconstruction and Development.

KIRISH. Kambag'allik- ilgari O'zbekistonda rasmiy darajada tan olinmagan eng og'riqli muammolardan biri bo'lib kelgan. Bu holat ko'plab adabiyotlarda, ma'ruzalarda, ilmiy maqolalarda kam ta'minlanganlik deb yuritilgan. Mamlakatimizda kambag'allikni qisqartirish masalasi eng dolzarb vazifalardan biri bo'lib, bu muammoga ilg'or tajriba va yangi yondashuvlar asosida yechim topish hamda ularni hayotga izchil tadbiq etish har qachongidan ham muhim. Ko'p yillar davomida "yopiq mavzu" bo'lib kelgan kambag'allik 2020-yildan boshlab ochiq tan olinib, tariximizda ilk marta kambag'allikni qisqartirish davlatimizning ustuvor vazifasi sifatida belgilandi. Prezident Sh.Mirziyoyev- "kambag'allikni kamaytirish-bu aholida tadbirkorlik ruhini uyg'otish, insonlarning ichki kuch-quvvati va salohiyatini to'liq ro'yobga chiqarish va yangi ish o'rinlarini yaratish bo'yicha kompleks iqtisodiy va ijtimoiy siyosatni amalga oshirish, demakdir"- deb ta'kidlagan edi.

Mamlakatimizda kambag'allik tushunchasi 2020-yilga kelibgina tilga olindi. 2020-yilning 24-yanvarida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Oliy Majlisga Murojaatnomasida kambag'allik masalasi tilga olinib [2], unda muhtaram Prezidentimiz mamlakatdagi kambag'allar aholining taxmini 12-15 foizini, ya'ni 4-5 mln nafarni tashkil etishini qayd etdi[3:438]. O'zbekiston aholi jonboshiga to'g'ri keladigan milliy daromad ko'rsatkichi bo'yicha o'rtacha daromadga ega mamlakatlar qatoridan joy olgan bo'lib, bunday mamlakatlarda kuniga kishi boshiga 3,2 dollar kambag'allik chizig'ining o'rtacha ko'rsatkichi deb qabul qilingan [4: 228]. Mutaxassislarining fikricha, O'zbekiston sharoitida 5 kishidan iborat oilaning yalpi daromadi oyiga 480 dollardan kam bo'lsa, bu oilani kambag'al deb hisoblash mumkin [5. 80-81].

Kambag'allik atamasi ko'pincha odamlar yoki jamoalar minimal turmush darajasi uchun moliyaviy resurslar va boshqa zarur narsalarga ega bo'lmagan holatni anglatadi. Ya'ni odamlar, uy xo'jaliklari va butun jamoalar yashash yoki gullab-yashnashi uchun zarur bo'lgan asosiy narsalarni sotib olish uchun mablag'ga ega bo'lmagan yetarli moliyaviy resurslarning yetishmasligidir.

Qashshoqlikda yashovchi odamlar va oilalar tegishli uy-joy, toza suv, sog'lom oziq-ovqat va hattoki tibbiy yordamsiz ham qolishi mumkin. Har bir davlatning qashshoqlik chegarasini aniqlash va uning qancha aholisi qashshoqlikda yashashini hisoblash uchun o'z mezonlari mavjuddir. Kambag'allik nafaqat daromadning, balki ko'plab omillarning natijasi bo'lgan ijtimoiy-iqtisodiy holatdir.

Hukumatlararo ko'pincha odamlarni, oilalarni va jamoalarni qashshoqlikdan chiqarishga yordam berish uchun ijtimoiy farovonlik dasturlarini amalga oshiradilar. Ba'zi mamlakatlarda boshqalarga qaraganda kuchli farovonlik tizimi (ijtimoiy xavfsizlik tarmoqlari) mavjud. Misol uchun, Qo'shma Shtatlar ko'proq individualistik va nisbatan cheklangan farovonlik dasturlariga ega. Taqqoslash uchun, Yevropa mamlakatlarida ijtimoiy yordam dasturlari va yordamga muhtojlar uchun ko'maklar ancha kengroq. So'ngi aholini ro'yxatga olish ma'lumotlariga ko'ra, 2022-yilda AQSHda qashshoqlikda yashaydiganlar soni butun mamlakat aholisining 11,5 foizini tashkil etmoqda. Buyuk Britaniya misolida olib qaraydigan bo'lsak, u yerda 3,4 mln bolalar qashshoqlikda o'smoqda yoki o'rtacha sinfdagi 30 foiz bolalar qashshoqlikda yashamoqdalar. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi ma'lumotiga ko'ra, 2022-yilda O'zbekiston aholisining 14,1 foizi kam ta'minlanganlarni tashkil etgan. (Bunda eng kam iste'mol xarajatlari sifatida 498 ming so'm belgilab olingan).

TADQIQOT METODOLOGIYASI

2023-yil 12-iyunda imzolangan "Kambag'allikni qisqartirishda tadbirkorlik subyektlari bilan o'zaro manfaatli hamkorlik o'rnatishga qaratilgan chora-tadbirlar

to'g'risida"gi PF o'z vaqtida qabul qilingan hujjat bo'lib, kambag'allikni qisqartirish borasida boshlangan keng ko'lamli ishlar barcha yo'nalishlarda "Inson-jamiyat-davlat" tamoyili asosida qat'iy davom ettirilmoqda. Fikrimizcha, bu farmon bilan "20 ming tadbirkor-500 ming malakali mutaxassis" dasturini amalga oshirilishi Respublikada kambag'allikni qisqartirishga qaratilgan muhim tashabbuslardan biridir [6]. Bu tashabbus natijasida, agar mamlakatimizda 2017-yildan buyon kambag'allik 2 baravar kamaygan bo'lsa, bu ko'rsatkich 2030-yilga borib 7%ga tushurilishi reja qilingan. Bu masala "O'zbekiston-2030" strategiyasida ham o'z aksini topgan [7].

Bu muammolarni hal etish maqsadida mamlakatimizda "Obod qishloq", "Obod mahalla" dasturlari doirasida qishloq va mahallalarning infratuzilmasi tubdan o'zgarib aholini ichimlik suvi bilan ta'minlash, gaz va elektr tarmoqlarini yangilash, yangi bog'lar va maktablar ko'rish yoki borlarini zamonaviy talablarda ta'mirlash, avtomobil yo'llari va yo'l infratuzilmasini barpo etish kabi ko'pgina ijtimoiy masalalarga yechimlar mahallalarning o'zida topila boshlandi.

Yana bir tomoni ushbu muommolarni uyma-uy yurish orqali aniqlash va hal qilishni, davlat organlarining aholi bilan bevosita ishlashni nazarda tutuvchi yangi tizim-Xalq qabulxonalari ishga tushirildi. Natijada, "mahalla-sektor-xalq qabulxonasi-mahalla" tamoyili asosida aholi muammolarini aniqlash va hal etish bo'yicha ishlar yangi bosqichga ko'tarildi. Bu tizim kambag'allik darajasiga tushib qolgan aholini tadbirkorlikka jalb etish, ularning real daromadini shakllantirishga harakat qildirmoqda.

2021-yil 3-dekabrda imzolangan "Mahallada tadbirkorlikni rivojlantirish, aholi bandligini ta'minlash va kambag'allikni qisqartirish bo'yicha davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlari to'g'risida"gi Prezident Farmoni bilan 2022-yil 1-yanardan boshlab har bir mahallada bandlikni ta'minlash va kambag'allikni qisqartirish masalalari bo'yicha 9300 nafar tuman (shahar) hokim yordamchilari ish boshladi. Ularga mahalladagi ijtimoiy-iqtisodiy holatni "xonadonbay" o'rganish, aholi bandligi, daromad manbai, tomorqadan foydalanish holati hamda aholini daromadli mehnatga bo'lgan intilishi va ehtiyojlarini tahlil qilish vazifasi belgilandi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Mahallalarning moliyaviy mustaqilligini ta'minlash maqsadida 2022-yil 26-dekabrda "Mahalla budjeti" tizimi joriy etish orqali mahallalarning moliyaviy imkoniyatini yanada kengaytirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi Prezident qarori qabul qilindi. Unga ko'ra, 2023-yil 1-yanvardan boshlab ko'rsatkichi past bo'lgan tumanlarda "mahalla budjeti" tizimi tariqasida jismoniy shaxslardan mol-mulk va yer solig'ini undirish belgilangan [8].

Soliq so'mmasining 10%i mahalla budjetiga qoldiriladigan bo'ldi [9]. Bu holat mahallalarning moliyaviy ahvolini yaxshilashga hamda bu yerdagi ko'plab ijtimoiy muammolarni yechilishiga olib keldi.

Kambag'allikning olib kelishi mumkin bo'lgan salbiy holatlaridan biri, ya'ni kambag'allikning bolalarga bo'lgan yomon ta'sirini ham alohida e'tirof etib o'tish zarur. Chunki qashshoqlikda o'sgan bolalar tez-tez og'ir kasalliklardan qiynalishadi. Kambag'allikda tug'ilgan chaqaloqlarda kam vaznli bo'lib tug'ilish ehtimoli yuqori, bu esa jismoniy va aqliy nogironlikka olib kelishi mumkin. Qashshoqlikda bo'lgan bolalar kasallik tufayli ko'proq maktablardagi darslarni o'tkazib yuboradilar va uyda ko'proq stressni boshdan kechiradilar. Bolalar uchun uysizlik, ayniqsa, og'ir muammo, chunki ular ko'pincha sog'liqni saqlash xizmatlaridan foydalanish imkoniyatiga ega emaslar yoki to'g'ri ovqatlanishmaydi, bu ko'pincha ularning sog'liq bilan bog'liq muammolarga duchor etadi. Ko'p odamlar qashshoqlikda tug'iladilar va uni yengishga umidlari kam bo'ladi. Boshqalari esa salbiy iqtisodiy sharoitlar, tabiiy ofatlar yoki kundalik turmush narxining oshishi, shuningdek, giyohvandlik, ruhiy tushkunlik va ruhiy salomatlik muammolari tufayli qashshoqlikka tushishi mumkin.

Kambag'allikni keltirib chiqaruvchi bundan boshqa yana quyidagi asosiy sabablarini keltirish mumkin:

- yuqori yashash narxi;
- ish o'rinlari o'sishining yo'qligi;
- zaif infratuzilma;
- urush va turli mojarolar;
- ijtimoiy to'siqlar;
- davlat yordamining yo'qligi va shu kabilar.

Qashshoqlikning kuchayishi jamiyatda keskinlikni keltirib chiqarishi mumkin, chunki tengsizlik kuchayadi va o'z navbatida jinoyatchilik darajasining oshishiga olib keladi.

Yuqorida ta'kidlab o'tilganidek, qashshoqlik shunchaki daromad darajasi bilan bog'liq emas. Darhaqiqat, odamlarni qashshoqlik chegarasiga yoki undan pastga tushirishga majbur qiladigan bir qator omillar mavjud. Diskriminatsiya-ulardan biridir. Ba'zi hollarda hukumatlar ayrim shaxslar yoki jamoalarning sog'liqni saqlash, ta'lim yoki ijtimoiy xizmatlar kabi xizmatlardan foydalanishiga to'sqinlik qiluvchi muayyan qonun va qoidalarni qabul qilishi mumkin. Bu odamlar, shuningdek, mehnat bozoriga yoki uy-joyga kirishdan mahrum bo'lishi mumkin, bu esa ularning munosib turmush darajasiga erishishiga to'sqinlik qiladi. Boshqa hollarda, chuqur ildiz otgan ijtimoiy e'tiqodlar odamlarni, oilalarni va butun jamoalarni ajratib qo'yishi mumkin.

Shu o'rinda kambag'allikning zararli oqibatlariga ham to'xtalib o'tish joizdir. Kambag'allik insonlarning jismoniy va ruhiy salomatligiga ham katta ta'sir ko'rsatadi.

Qashshoqlikda yashovchi ota-onalardan tug'ilgan bolalar kam vaznga ega va hayotining birinchi yilida omon qolish ehtimoli kamroq. Shuningdek, ular astma va boshqa bolalik kasalliklaridan aziyat chekishi mumkin. Bunday sharoitda voyaga yetgan farzandlarning keyingi sog'lig'ida ham jiddiy muammolar kuzatiladi va ruhiy tushkunlik xavfi yuqoridir. Psixologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, qashshoqlikda yashash bolalar va o'spirinlarda bilim olish, muloqot qilish va akademik muvaffaqiyatlar uchun muhim bo'lgan kognitiv jarayonlar bilan bog'liq bo'lgan sohalarda, jumladan, ijtimoiy-hissiy ishlov berish, xotira, til va boshqalarning tarkibiy va funksional miya rivojlanishidagi farqlar bilan bog'liq holatlariga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Kambag'allikni qisqartirish borasida dunyoning rivojlangan davlatlari o'ziga xos yo'llarni bosib o'tishgan. Shunday davlatlardan biri-Xitoy. Bugun Xitoy iqtisodiyoti mo'jiza yaratgan dunyoning ikkinchi qudratli mamlakati, kambag'allikni qisqartirishda o'ziga xos tajriba to'plagan davlatdir. Xitoy XX asrning 70-yillari oxirida bozor iqtisodiyotiga oid islohotlarni boshlagan qoloq mamlakat edi. Keyingi yillarda Xitoy aholi daromadlari bir necha bor o'sgan, yuz millionlab odamlarni kambag'allikdan xalos qilgan mamlakatlar qatoriga kiradi. Xitoyning yer maydoni deyarli AQSH hududiga teng bo'lsada, mamlakatda yer shari aholisining beshdan bir qismi istiqomat qiladi. Mamlakat tabiiy resurslarga boy emas. Shunga qaramasdan Xitoyning oltin valyuta zaxiralari miqdori 3 trillion AQSH dollaridan oshib ketdi [10]. Xitoy butun dunyoga chinakam mo'jiza ko'rsatmoqda. Shu sababli bugungi kunda O'zbekiston kambag'allikka qarshi kurashish bo'yicha Xitoy tajribasini o'rganish va uni joriy etishdan manfaatdor.

Masalan, 2013-yil sentabr-oktabr oylarida Xitoy Xalq Respublikasi raisi Si Szinpin tomonidan Qozog'iston va Indoneziyaga tashrifi chog'ida ilgari surilgan "Bir makon, bir yo'l" tashabbusi butun dunyo mamlakatlarida, jumladan, Markaziy Osiyo davlatlarida jiddiy qiziqish uyg'otdi. Bu tashabbus O'zbekistonni to'g'ridan-to'g'ri dengizga chiqish imkonini yaratadi. Mamlakatlar o'rtasida xalqaro turistik yo'lak yaratiladi. Osiyo, Yevropa va Afrikani bog'laydigan yangi savdo yo'llari, transport yo'laklari paydo bo'ladi, "Iqtisodiy belbog' " deb atalmish yangi loyiha tufayli mamlakatlar o'rtasida savdo-sotiq rivojlanadi, mahsulotlarni sotish uchun yangi bozorlar paydo bo'ladi, uning natijasida yangi ish o'rinlari yaratiladi. Bu loyiha doirasida tashkil etilayotgan transport yo'lagi Avstraliya, Indoneziya va Osiyo mamlakatlarini Yevropa, Afrika va Lotin Amerikasi orqali AQSH bilan bog'laydi. Turli hisob-kitoblarga ko'ra, bu loyihaning umumiy qiymati 21 trillion dollarga tengdir.

Bu tashabbus natijasida rivojlangan mamlakatlardagi ko'plab ijtimoiy-iqtisodiy tafovutlar bartaraf etiladi. "Bir makon, bir yo'l" loyihasining birinchi xalqaro forumi

2017-yil 14-15 may kunlari, ikkinchisi 2019-yil 26-27 -aprel kunlari Pekin shahrida va uchinchi forum 2023-yil 18-oktabrda bo‘lib o‘tdi. Unda dunyoning 37 mamlakatidan davlat rahbarlari, 150 davlat va 90 ta xalqaro tashkilot vakillari, hamda O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev ham ishtirok etdi [11]. Eng e‘tiborlisi, bu tashabbus doirasida amalga oshirilgan turli xil loyihalar tufayli sayyoramizda 40 million inson [12] kambag‘allik va qashshoqlikdan xalos bo‘ldi.

Xitoy O‘zbekistonning savdo hamkorlari orasida birinchi o‘rinni egallaydi. Masalan, 2023-yil oxirida ikki mamlakat o‘rtasidagi tovar ayriboshlash hajmi salkam 9 milliard dollarni tashkil etgan bo‘lsa, bu ko‘rsatkich 2024-yilda 10 milliard dollardan oshishi kutilmoqda.

Qashshoqlikni yaxshiroq tushunishga harakat qilish, qat’iy monitoring va baholash tizimiga asoslangan sa’y-harakatlarni moslashtirish orqali Xitoy 1981-2004-yillarda 600 milliondan ortiq odamni qashshoqlikdan qutqardi. Xo‘sh, Xitoy davlati bunga qanday erishdi? Tez o‘sish va urbanizatsiya Xitoyda so‘nggi 25 yil ichida qashshoqlikni qisqartirishda muhim ahamiyatga ega bo‘ldi, shuningdek, qator islohotlar, jumladan, iqtisodiyotning global savdo va investitsiyalar tarmog‘i ochildi.

1990-yilgacha Xitoyning qashshoqlikni qisqartirish dasturi, birinchi navbatda, eng yomon ta’sirlangan hududlarda qashshoqlikni bartaraf etishga qodir bo‘lmagan bir yillik va bir sektorli loyihalarga bog‘liq edi. Bundan tashqari, kambag‘allarning qayerda joylashganligini baholash uchun foydalaniladigan statistik tizim cheklangan edi.

Hukumat XTTB (Xalqaro tiklanish va taraqqiyot banki)ni qashshoqlikni qisqartirish bo‘yicha yangi chora-tadbirlarni, jumladan, qolgan kambag‘al qatlamlarga dasturlarni yo‘naltirishni yaxshilashni o‘rganish uchun jalb qildi. Hukumat, shuningdek, qashshoqlikning o‘zgaruvchan taqsimotini va Xitoyning farovonligini o‘tkazib yuborganlarning taraqqiyotini cheklab qo‘ygan omillarni tushunish uchun aniqroq va o‘z vaqtida ma’lumot olishni xohladi. Bankning Xitoy bilan qashshoqlikni qisqartirish bo‘yicha hamkorligi quyidagilarni o‘z ichiga oladi: -bank moliyasi va texnik yordami bilan qo‘llab-quvvatlanadigan pilot loyihalar; -natijalarni baholash va xulosalarni siyosatni ishlab chiqish jarayoniga integratsiya qilish. Bunday holatlarni ko‘plab keltirish mumkin.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa o‘rnida aytadigan bo‘lsak, kambag‘allik insoniyatning turmush tarziga xavf soladigan muammolardan biriga aylanib ulgurdi. Mamlakatimizda kambag‘allikni qisqartirish uchun, eng avvalo, odamlarda tadbirkorlik ruhini uyg‘otishimiz, biznes vakillarini qo‘llab-quvvatlash, ularga erkin faoliyat yuritishga zarur sharoitlar, qulayliklar va imkoniyatlar yaratib berishda davom etishimiz zarur. Ikkinchidan, olib borilayotgan ishlar ustidan ta’sirchan deputatlik nazoratini o‘rnatish

lozim. Uchinchidan, hududlarda yoshlarning hayot tarzini, bandlik darajasini doimiy o'rganib, tahlil qilib borish lozim. To'rtinchidan, ishsiz fuqarolarni va ishga joylash tashabbusini bildirgan faol tadbirkorlarga "ijtimoiy kontrakt" tizimi asosida qo'shimcha imtiyozlar paketini taqdim etish lozim. Beshinchidan, bu muammoni hal etish uchun, bu sohada ulkan tajribaga ega bo'lgan xorijiy mamlakatlar bilan ko'proq muloqat qilishimiz va bu muammodan xalos bo'lishimizga yordam beradigan aniq, konseptual strategiyani ishlab chiqishimiz lozim. Chunonchi, muhtaram Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev O'zbekistonda bu masalani bartaraf etishni mamlakatimizda strategik vazifa sifatida kun tartibiga qo'ydi.

ADABIYOTLAR/JITEPATYPA/REFERENCES:

1. Xalq so'zi, 2024-yil, 27-fevral, №42 (8665), 3-bet.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi. 2020-yil, 24-yanvar. //https://president.uz/uz/lists/view/3324. (25.06.2021).
3. Mirziyoyev Sh. Yangi O'zbekiston strategiyasi. –Toshkent:O'zbekiston, 2021.-B.438.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning Birlashgan Millatlar Tashkiloti Bosh Assambleyasi 75-sessiyasida so'zlagan nutqini o'rganish va keng jamoatchilik o'rtasida targ'ib qilish bo'yicha o'quv qo'llanma. –Toshkent: "Ma'naviyat", 2021.-B.-228.
5. Mustafaqulov Sh, Murodullayev N, Xamidov R. O'zbekistonda kambag'allikni aniqlash va qisqartirish davlat siyosati darajasida/Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar.2020. №1. –B.-80-81.
6. Xalq so'zi, 2023-yil 17-iyun, №124. (8467).
7. Xalq so'zi, 2023-yil 26-sentabr, №201, (8549).
8. Xalq so'zi, 2023-yil 6-iyun, №115 (8458).
9. Xalq so'zi, 2023-yil 16-noyabr, №243(8586), 2-bet).
10. Xalq so'zi, 2024-yil 20-yanvar, №15-16 (8638-8639)).
11. Xalq so'zi, 2023-yil 17-oktabr №220 (8563).
12. Xalq so'zi, 2023-yil 19-oktabr, №222 (8565).
13. Xalq so'zi, 2023-yil 17-oktabr №220 (8563).
14. <https://www.investopedia.com/terms/p/poverty.asp>.
15. <https://cpag.org.uk/child-poverty/poverty-facts-and-figures>.
16. <https://www.worldbank.org/en/news/feature/2010/03/19/results-profile-china-poverty-reduction>.